

SKÄNNINGE NYA KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Skänninge församling
Mjölby kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2003*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

SKÄNNINGE NYA KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Skänninge församling

Mjölby kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

SKÄNNINGE NYA KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Skänninge församling

Mjölby kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	4
Bakgrund och syfte	4
Inventeringens upplägg och rapport	5
Översiktskarta	5
Skänninge nya kyrkogård	6
Kyrkogårdens omgivning	7
Skänninges kyrkor	7
Gravkapellet	8
Kyrkogårdarnas historik	8
Beskrivning av kyrkogården	12
Beskrivning av hela kyrkogården	12
Kyrkogårdens huvuddelar	13
”Gamla kyrkogården” – Norra halvan, Kv A –E	13
Karta, vegetation Gamla kyrkogården	14
”Nya-nya kyrkogården” – Utvidgning 1970 av N d, Kv F –H	16
Karta, Nya-nya kyrkogården, vegetation	18
”Nya kyrkogården” – Södra halvan, Kv O – T	19
Karta, Nya kyrkogården, vegetation	20
Minneslunden	22
Beskrivning av enskilda kvarter	26
Norra delen,	
Kvarter A	26
Kvarter B	27
Kvarter C	29
Kvarter D	30
Kvarter E	31
Nya norra delen,	
Kvarter F -H	32
Södra delen	
Kvarter O	32
Kvarter P	33
Kvarter R	34
Kvarter S	35
Kvarter T	36
Källor och litteratur	38
Bilagor	39
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse, kartor	40
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse, lista	43
Fotografier	50

INLEDNING

Bakgrund och syfte

Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar med mera och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Från kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information. Hur begravningsplatsens kulturhistoriska värde ska skyddas och vårdas regleras i "Lagen om kulturminnen m.m. KML (SFS 1988:950)" och "Begravningslagen

(SFS 1990:1144)". Av lagstiftningen framgår att tillstånd krävs av länsstyrelsen bl a för att väsentligt ändra begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 (KML 4 kap. 13§). Vidare säger lagen: "Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats." (Begravningslagen 7 kap. 37 §)

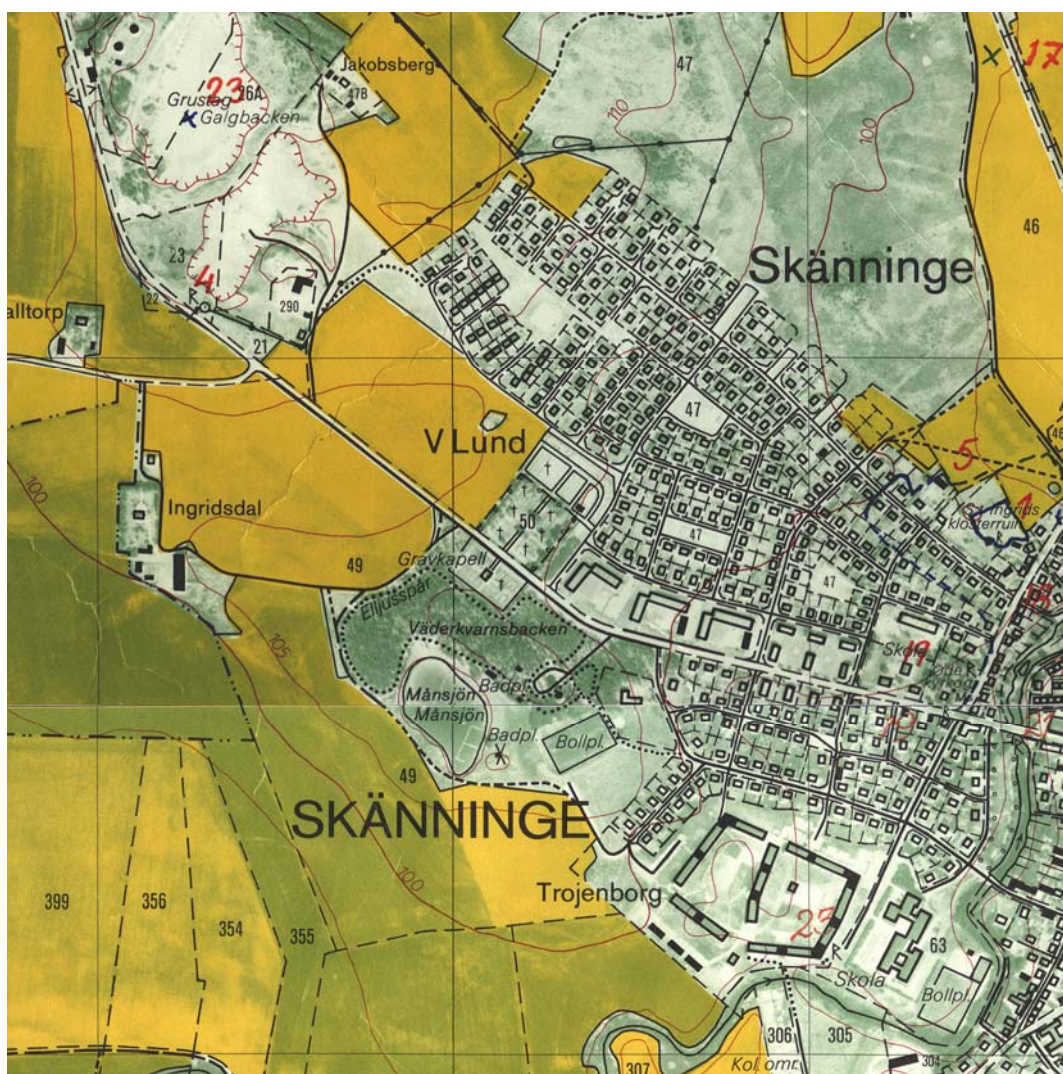
På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum en kulturhistorisk inventering av kyrkogårdarna och begravningsplatserna inom stiftets östgötadel. Denna rapport utgör en delrapport i detta arbete. När arbetet har slutförts kommer materialet att sammanställas för respektive län och för stiftet i sin helhet. Inventeringen bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen. Arbetet påbörjades år 2002 och omfattar kyrkogårdar som brukas och förvaltas av Svenska kyrkan. Inventeringen gäller kyrkogårdar som fortfarande är i bruk och omfattar en kulturhistorisk bedömning, en beskrivning av kyrkogårdens utformning samt en kortfattad beskrivning av exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse. Gravvårdar i kyrkobyggnaden ingår inte i inventeringen. Projektet inrymmer inte en fullständig genomgång av den aktuella kyrkans arkiv eller andra centrala arkiv. För att få lokalhistoriska eller personhistoriska grunder för den kulturhistoriska bedömningen har lokalhistoriskt insatta personer intervjuats i viss mån.

Inventeringens syfte är:

- Att öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården.
- Att ta fram ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna och begravningsplatserna.
- Att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag för stiftets kyrkogårdar och begravningsplatser som samtidigt blir en samlad dokumentation av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- Att ta fram ett arbetsredskap för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden.

Inventeringens upplägg och rapport

Arbetet är uppdelat i en fältdel, en del som omfattar genomgång av Östergötlands läns museums topografiska arkiv, viss litteraturgenomgång och sammanställning av en kortfattad rapport för respektive kyrkogård. Rapporten är uppdelad både i en allmän beskrivning av kyrkogårdens karaktär och en beskrivning av respektive kvarter eller område. Därpå följer en förteckning med exempel på gravvårdar av kulturhistoriskt intresse samt en bildbilaga. Förteckningen, som är gjord i databasen Excel, innehåller identifikationsuppgifter och kulturhistoriska noteringar. En närmare beskrivning av databasens uppbyggnad och uppgifter finns i anslutning till förteckningen. Fältdarbete och rapport har utförts av antikvarie Olle Hörfors 2003 och arbetet sker i samråd med Linköpings stift och Länsstyrelsen i Östergötlands län samt i en referensgrupp för den stiftsövergripande inventeringen. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, i respektive församling/kyrkliga samfällighet samt på Östergötlands läns museum.

Utdrag ur ekonomiska kartans blad 085 41 Skänninge med kyrkogården i mitten. De senaste årtiondena har stadens bebyggelse nått ända ut till den för 100 år sedan långt utanför staden liggande kyrkogården.

SKÄNNINGE NYA KYRKOGÅRD

Kyrkogården är belägen på högsta höjden av åsen väster om Väderkvarnsbacken i stadens västligaste utkant och på ömse sidor om landsvägen Skänninge–Vadstena.

Kyrkogården delas i fyra naturliga delar.

Översikt av kyrkogården från ekonomiska kartan. Den ursprungliga kyrkogården låg norr om vägen (markerat 50 på kartan). Delen söder om vägen är tillkommen under tidigt 1900-tal (markerat med texten gravkapell). En sentida utvidgning av den norra delen (nya- nya) gjordes 1970 (markerat med ett enkelt kors). Den stora minneslundan i anslutning till och väster om den södra halvan av kyrkogården tillkom 1994 och är inte med på kartan.

Den södra halvan är rektangulärt formad och anlagd som ett kors med gravkapellet i mitten och fyra rektangulära gravkvarter omgivande detta. Ytterkanten utgör ett eget gravkvarter.

Den norra halvan är större än den södra och kvadratisk formad. Även här är grundformen ett kors med fyra kvadratiske kvarter och ytterkanterna som ett eget kvarter.

Norr om den norra halvan ligger en modern utvidgning av denna med tre gravkvarter samt en arbetsanläggning. Kvarteren är rektangulära och individuellt utformade. Endast två av de tre är ännu tagna i bruk.

Intill och väster om den södra kyrkogårdshalvan ligger en stor minneslund med klockstapel som togs i bruk 2001. Minneslundan innehåller en blandning av mindre gravstenar och en ren minneslund i en gles parkartad skog.

Kyrkogårdens omgivning

Väster om kyrkogården finns öppen jordbruksmark. Norr om kyrkogården ligger villabebyggelse direkt utanför muren. Öster om kyrkogården finns vid norra delen ett bostadsområde med höghus från 1960-talet och öster om den södra delen skogspartiet vid Väderkvarnsbacken. Söder om kyrkogården ligger skogsmark tillhörande friluftsområdet vid Väderkvarnsbacken.

Skänninges kyrkor

I Skänninge har ett flertal kyrkor och kyrkogårdar funnits sedan senast på 1000-talet. På ömse sidor om Skenaån låg St: Martins kyrka (sedermera inkorporerad i St: a Ingridis kloster) och Allhelgonakyrkan. Vid båda dessa kyrkor har kristna gravar från 1000-talet påträffats. Båda kyrkorna och deras begravningsplatser upphörde vid reformationen.

Också det stora dominikanerklostret (St: Olofs kloster) i staden, beläget i Kv Brödraklostret, hade en egen kyrka. Också denna försvann vid reformationen och inga lämningar förekommer ovan mark. Delar av klosterruinen, och tillsammans med den flera medeltida gravar har undersökts arkeologiskt under 2003 och 2004. Resultaten är ännu preliminära. Bortom Motalavägen finns ruinen av det medeltida spetälskehospitalet St: Göran kvar utanför staden. Både kloster och hospital har haft egna begravningsplatser.

Den enda av alla dessa kyrkor och begravningsplatser som överlevde in i efterreformatorisk tid var Vårfrukyrkan med sin begravningsplats vid Stora Torget i staden. Gravplatsen kom att delas mellan Skänninge stadsförsamling och landsförsamlingen (Allhelgona) vilka hölls åtskilda även på de nya kyrkogårdarna.

Vårfrukyrkan tillhörde ursprungligen det tyska borgerskapet i staden och kallades därför Garpekyrkan¹. Den är yngre än de andra kyrkorna och anses vara uppförd under 1300-talet.

Kyrkan är fortfarande Skänninges stads- och landsförsamlingskyrka och tillsammans med gravkapellet vid nya kyrkogården de enda kyrkorna förutom frikyrkokapellen i staden.

¹ Garpe är ett föraktfullt skällsord för tysk.

Gravkapellet

Gravkapellet vid Skänninge nya kyrkogård är uppfört 1902 i samband med utvidgningen av kyrkogården till södra sidan av Vadstenavägen. Det är uppfört av tegel i medeltidsinspirerad stil.

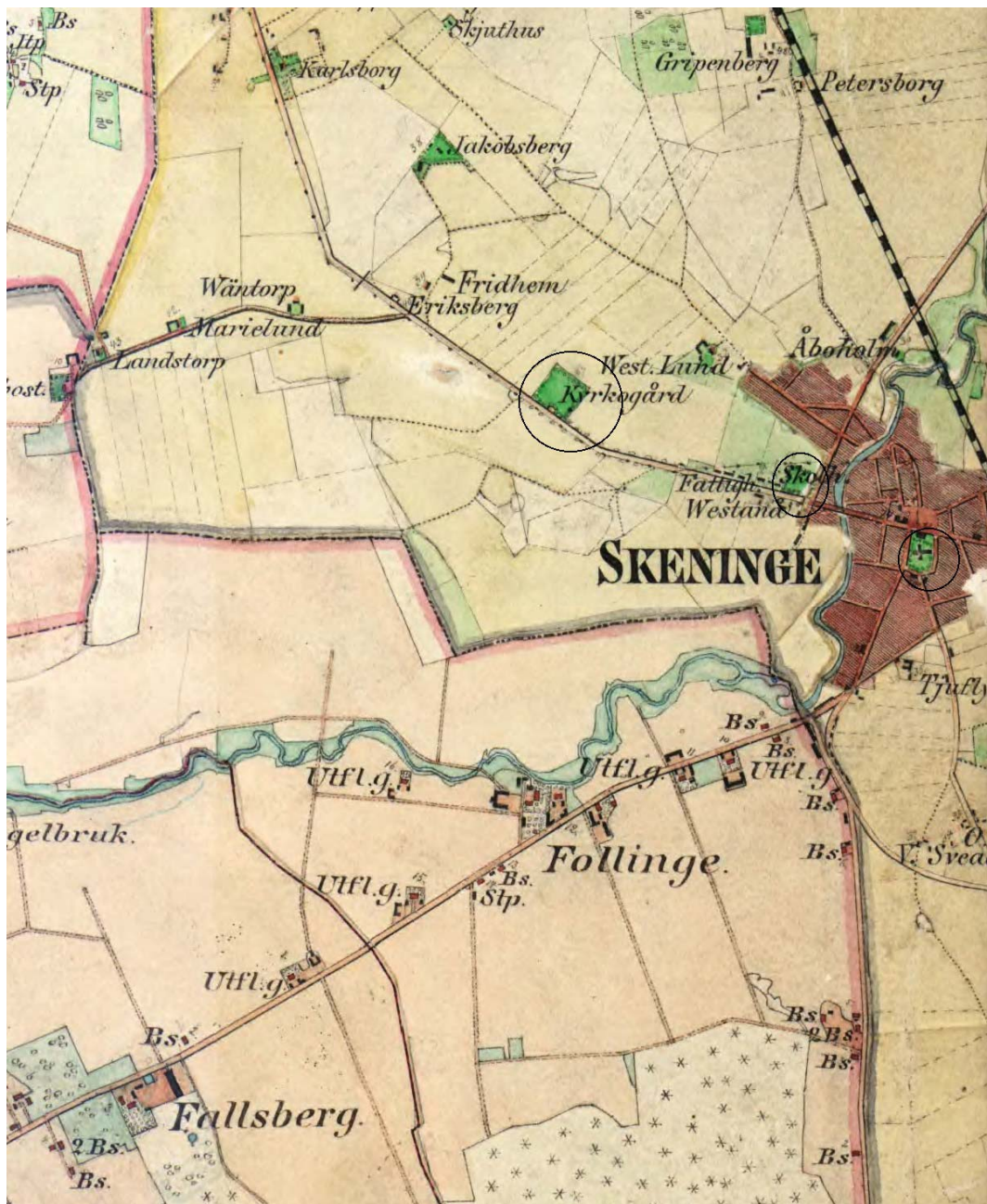
Gravkapellet på Skänninge nya kyrkogård.

Kapellet restaurerades 1978 varvid bland annat antalet sittplatser utökades, en tillbyggnad med toalett tillkom och ingången handikappanpassades.

Kyrkogårdarnas historik

Uppgifter om nya kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets websida.

Sammantaget har det i staden Skänninge funnits minst fem medeltida kyrkogårdar. Till dessa kommer två anlagda i historisk tid. Av de sammantaget sju kyrkogårdarna är bara Skänninge nya kyrkogård alltså i bruk.

Utsnitt ur häradskartan från 1868. Skänninges tre i efterreformatorisk tid använda kyrkogårdar inringade. Från höger Vårfrukyrkans kyrkogård, Den nya kyrkogården i nuvarande Hembygdsparken och Nya kyrkogården. Av kartan framgår att endast den norra delen av Nya kyrkogården ännu kommit till stånd. Den södra tillkom 1902.

Vid reformationen stängdes alla de medeltida kyrkogårdarna utom den vid Vårfrukyrkan. Denna kyrkogård kom sedan att vara stadens enda, använd av både stads- och landsförsamlingen ända fram till slutet av 1700-talet.

1813 anlades en ny kyrkogård vid den så kallade Hembygdsparken i stadsdelen Västanå, väster om korsningen Motalagatan och Vadstenagatan. Platsen befanns dock ganska snart vara vattensjuk och övergavs redan omkring 1850.

Enligt hembygdsforskaren Olle Lorin (tidningsartikel ÖC 2000.02.10) skall ett 1000-tal begravningar ha skett på platsen innan den övergavs. De flesta gravstenar som stått här blev bortforslade på 1970-talet. På de fåtal som står kvar kan årtalen 1828, 1845 och 1850 läsas.

En minnessten uppsattes på privat bekostnad 1981.

När den nuvarande Nya kyrkogården anlades låg den långt utanför staden. På denna flygbild från 1935 syns kyrkogården som det mörka skogspartiet allra längst upp till vänster i bild. Bilden visar därmed tre generationer stadskyrkogårdar. Vid Vårfrukyrkan vars korgavel syns i vänster bildhörn ligger den högmedeltida kyrkogården i bruk till 1813. Längs Vadstenagatan vid det tvärgående skogspartiet, strax före åkrarna, ligger den första nya kyrkogården. Idag är den park i stadsdelen Västanå och endast någon enstaka gravsten står kvar. (Bild från Östergötlands läns museums bildarkiv).

Som ersättning för den ur bruk tagna begravningsplatsen vid Hembygdsparken anlades en ny kyrkogård ca 1848-50. Denna utgör idag den norra halvan av Nya kyrkogården, det vill säga den anläggning som inventeras här. Kyrkogården var delad i två halvor varav den östra tillhörde Allhelgona och den västra stadsförsamlingen.

Denna kom sedan att utvidgas 1902 med ett område söder om landsvägen. Här uppfördes också ett gravkapell.

Under denna period kallades den norra delen av kyrkogården för "gamla kyrkogården" och den södra för "nya kyrkogården" vilket lätt leder till en del förvirring vad gäller Skänninges kyrkogårdar. Särskilt som den övergivna kyrkogården i Hembygdsparken kallades "nya Kyrkogården" så länge den moderna kyrkogården inte fanns och "gamla" sedan den byggts.

1956 genomfördes stora förändringar. Största delen av de båda församlingarnas respektive allmänna linjer togs bort, häcksystemen förändrades och större delen av grusgravarna och järnstaket försvann. En artikel i Östgöta Correspondenten från den 24/7 1956 beskriver väl de vidtagna åtgärderna:

”Ett arbete med omändring av kyrkogårdarna i Skänninge, som pågått under flera år, är nu till största delen avslutat.

Början gjordes 1950 på östra delen av gamla kyrkogården, även kallad Allhelgona kyrkogård, och 1951 kunde den första gravsättningen ske här, berättar kyrkogårdsvaktmästare Harald Ström. Den delen av kyrkogården är nu snart fullbelagd, och det återstår inte mer än 24 gravplatser. Under åren 1952, 1953 och 1954 arbetade man på den nya kyrkogården, dvs söder om vägen till Vadstena. Här har häckarna hunnit växa upp ganska bra. Utefter vägen finns en gammal häck, som det snart är meningen att ta bort, så snart tujahäcken, som planterats innanför, hunnit växa till lite bättre.

1955 fortsattes arbetet på den gamla kyrkogården. Man hann då med delar som tidigare disponerats för Skänninges och Allhelgonas allmänna gravar, av vilka en del fortfarande finnas kvar. Meningen är att nu börja sälja gravplatser där. Runt den gamla kyrkogården fanns tidigare en gammal syrenhäck, som man tagit bort. I stället har man gjort en sluttning och planterat småtallar. Det arbete, som återstår av årets program, är att göra i ordning det kors som bildas av huvudgångarna på kyrkogården. Med vederbörandes tillstånd har man tagit bort de flesta av de järnstaket, som tidigare fanns kring många gravar, och man försöker nu att inte få för höga gravvårdar, 75 –80 cm är det högsta som tillåts på de omändrade områdena.

Åtskilliga gamla gravvårdar, som tagits bort från äldre gravar, har samlats på en särskild plats där man finner mer än hundraåriga gravvårdar.

Med detta omfattande arbete har kyrkogårdarna i Skänninge fått ett betydligt värdigare utseende. Det ligger”

I en uppföljande artikel från den 1.8.1957 berättas nästan samma sak med tillägg av:

”.....den del som ligger norr om vägen brukar kallas gamla kyrkogården och där har på alla gravplatser gruset borttagits och ersatts med gräsmattor.....

Åren 1970 utvidgades den norra delen av kyrkogården med ytterligare 3 kvarter. Detta sedan mark för ändamålet inköpts 1968 och vederbörliga beslut fattats.

Utanför den södra delen av kyrkogården anlades 1994 den stora minneslunden. 2001 uppfördes en klockstapel i minneslunden.

BESKRIVNING AV KYRKOGÅRDEN

Beskrivning av hela kyrkogården

Allmän karaktär

Utpräglad stadskyrkogård i flera delar. Kyrkogården är belägen på en ås och på ömse sidor av vägen mot Vadstena i Skänninges västra utkant. Den norra delen är anlagd på 1850-talet och den södra 1902. Hela anläggningen bär trots stora förändringar en sen nyklassicistisk prägel. Den södra delen (Kvarter P-T) har den en rektangulär form med ett gravkapell i mitten och grusgångar i korsform. Den begränsas av häckar. Den norra delen (Kv A–E) har form av en kvadrat med ett korsformat gångsystem och en kringgående gång. Denna del begränsas av kyrkogårdsmur och pinjetallhäck. Kv F–H ligger N om norra delen och består av tre N-S rektangulära kvarter anlagda kring 1960. Stora delar är ännu oanvända.

Norra eller "gamla" delen av kyrkogården. Kvarter D sett från söder.

Kyrkogårdens huvuddelar

”Gamla kyrkogården” – Norra halvan, Kv A-E

Allmän karaktär

Kyrkogården är anlagd 1850 och har i många delar behållit sina gamla karaktärsdrag. Mest tydligt är huvudgrusgången i korsform omslutande de fyra inre kvarteren. Den inre trädkrans som måste gett kyrkogården en lummig prägel är bara i mindre grad bevarad och tallhäcken på kyrkogårdsmuren har ersatt den ursprungliga syrenen.

De dyrare platserna har legat i kvarteret längs utkanten (E) som i viss mån fortfarande präglas av detta, särskilt på norra sidan. Också på ytterkanterna av de inre kvarteren finns en del äldre köpegravar bevarade. Inne i kvarter B finns stora delar av stadsförsamlingens allmänna linje fortfarande i behåll.

I övrigt präglas kyrkogården till stora delar av omläggningen i början av 1950-talet och i enlighet med denna dominerar låga breda vårdar stort över hela kyrkogården.

Omgärdning

Norra delen av kyrkogården omges på alla sidor av kyrkogårdsmuren och tallhäcken. Kyrkogårdsmuren är ca 0,5–0,8 m hög och kallmurad av sprängd gråsten i 2–3 skift. Insidan är släntad ned till kyrkogårdens nivå som är samma som den utanför. Häcken växer på insidan av muren och de klippta tallarna är ca 2–2,5 m höga.

Ingångar

Huvudingången ligger i söder och består av en inbuktning i muren med en grind längst in. Grinden är placerad mellan två firsidiga huggna granitpollare. Grinden är en pargrind av gjutjärn. Överliggaren bildar en båge med lägsta punkten i mitten. Den är toppad av urnor av järn. Själva grinden är ornerad med blad och kryssornament.

I sydost finns en trappa över muren bestående av 7 trappsteg på insidan och 3 på utsidan. Enkla ornerade smidesjärnsräcken leder över på båda sidor.

I norr finns en ca 4 m bred öppning i kyrkogårdsmuren som leder in mot Kv F–H.

Vegetation

Hela kyrkogården omges av en på kyrkogårdsmuren stående häck av bergtall, ca 2–2,5 m hög.

Rester av en inre trädkrans vilken stått i de inre kvarterens utkanter finns bevarad.

I väst: 4 höga lönnar

I norr: 1 hög lönn

I öst: 2 höga lönnar

I söder: 1 hög lönn

I kvarter A finns kring hela kvadraten en ca 0,6 m hög tujahäck som lämnar den yttersta gravraden utanför. Häcken är bitvis gles och outvecklad. I den innersta fyrkanten finns tre öst-västliga häcksystem. Från söder en 0,2 m hög liguster, en 0,6 m hög liguster och slutligen en 0,4 m hög häck av samma sort.

I kvarter B finns en hög tujahäck som lämnar den yttersta gravraden utanför. Häcken är ung och relativt ojämn och gles, ca 0,2- 0,5 m hög. Mitt genom kvarteret löper en nyplanterad ligusterhäck i N-S riktning. Den är ca 0,3 m hög och ännu gles.

I kvarter C finns kring hela fyrkanten en hög tujahäck som lämnar den yttersta gravraden utanför. Häcken är ca 0,5 m hög och har öppningar i SÖ och SV. I det inre av kvarteret finns system av 5 nordsydligt löpande häckar. Från öst räknat en ca 0,6 m hög oxbär, en 0,6 m hög oxbär, 2 st ca 0,6 m höga ölandstokar och slutligen en ca 0,7 m hög oxbärshäck. Sistnämnda är delvis nedklippt, gles och i dåligt skick.

I kvarter D finns kring hela fyrkanten en hög tujahäck som lämnar den yttersta gravraden utanför. Häcken är ca 0,5 m hög och har öppning för grusgång i SV och NÖ. Inne i kvarteret finns ett system av 3 st östvästligt löpande häckar. Från syd en ca 0,8 m hög liguster, en 0,7 m hög oxbär och en 0,6 m hög liguster. Kvar av trädkransen är endast en större lönn i öster.

Gångsystem

Huvudgångsystemet omfattar ett kors bildat av gångar från alla väderstreck. Dessutom löper en kringgående gång rund hela kvadraten. Inom varje kvarter finns enskilt utformade system, se respektive kvarter.

Gravårdstyper

Kyrkogården är anlagd kring 1850. Statusplaceringarna på gravar har varit främst utanför de kringgående grusgångarna och i utsidorna av de kvadratiska kvarteren. Här står ett relativt stort antal höga bautastenar, grusgravar och andra statusmarkerande former kvar. Större delen av dessa är dock borttagna och ersatta under 1950 –1980 tal. Ett stort antal gravstenar har titlar som visar på hantverk och handel med staden som bas. Ett flertal höga bautastenar är resta över borgmästare och rådmän och liknande. Kyrkogårdens allmänna linje har varit belägen i det inre av kvarter B där ännu en och en halv rad står intakta från ca 1930–50. De nya delarna av kyrkogården innehåller endast unga breda vårdar varav bara ett fåtal har titlar.

Minneslund

-

Byggnader

-

Övrigt

-

”Nya–Nya kyrkogården” – Utvidning 1970 av norra delen, KV F – H.

Gravplats nr F 1–180, G 1–241, H 1-221

Kvarteren F–H utgör en utvidning av den norra delen av nya kyrkogården (Kv A–E) och är belägen norr om denna, direkt på norra sidan av dess kyrkogårdsmur. Kvarteren är tillkomna under sent 1970-tal. De omfattar ca 75% av bredden på den ursprungliga kyrkogårdens bredd. Den sista fjärdedelen, längst i öst, utgörs av lokaler för kyrkogårdsförvaltningen med bodar och kontor samt dess trädgårdsavfallshanteringsanläggning.

Kvarteren är rektangulära och ungefär dubbelt så stora i nordsydlig riktning som i östvästlig. Kv F längst i väster består av 6 rader gravar i nordsydlig riktning (gravplats F 1-180). Kv G i mitten består av 10 rader gravar i östvästlig riktning med en minneslund i mitten (plats G 1–241). Kv H, slutligen ligger längst i öster. Det är organiserat med hjälp av ett häcksystem med ett dubbelt kors i mitten som är flankerat av 4 F-formade häckar i ytterkanterna. Detta system avviker helt från de raka östvästligt löpande gravrader som redovisas på gravkartan. Endast ett fåtal platser är upptagna. Kvarteret har enligt kartan 221 platser.

Väster om den aktuella kyrkogårdsdelen finns öppen åkermark, norr om den finns villabebyggelse. Öster om den aktuella kyrkogårdsdelen finns kyrkogårdsförvaltningens bodar och avfallsanläggning. Bortom denna parkering och stadsgata. På andra sidan gatan finns höghus och villabebyggelse. Söder om kyrkogårdsdelen ligger den ursprungliga norra delen av nya kyrkogården.

Allmän karaktär

Öppen karaktär, präglad av häcksystem och minneslunden i mitten. Kvarteren har klar prägel av de två senaste årtiondena.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas i väster av en 2 m hög olvonhäck. På större delen av östsidan och nordsidan utgörs avgränsningen av en 2,5 –4,5 m hög tuijahäck. I söder finns nya kyrkogårdens norra mur med dess tillhörande tallhäck.

Ingångar

I söder finns en öppning (ca 4 m bred) som leder in till den ursprungliga nya kyrkogården. I sydväst finns en ingång från parkeringen längs med en grusgång som går parallellt med kyrkogårdsmuren genom hela kyrkogårdsdelen. Denna slutar vid en liten öppning ut mot åkermarken i väster.

Nya-nya kyrkogården. Det ännu obelagda kvarter H sett från norra delen av kvarter G.

Vegetation

Förutom omgärningen finns det söder om huvudgången en rad av rundklippta blodlönnar, ca 2,5 m höga. I Kv F finns en N-S löpande ca 0,7 m hög tujahäck och en lika hög oxbärshäck mellan gravraderna. Kvarteret avslutas i norr av en 0,8 m hög Ö-V löpande tujahäck.

I Kv G finns 6 östvästligt löpande häcksystem mellan gravraderna. Från syd räknat; en 0,2 m hög ölandstok, en 0,7 m hög oxbärshäck flankerad av låga ligusterbuskar, en 0,2 m hög liguster, en 0,2 m hög liguster till, en 0,7 m hög oxbärshäck samt slutligen en 0,7 m hög tujahäck.

I Kv H finns ett dubbelt kors flankerat av fyra F- formade häckar i utkanterna. Samtliga dessa består av ca 0,3 m hög liguster.

Gångsystem

Kvarteren omges av en kringgående grusgång som i SV är förlängd ut till parkeringen. Huvudgången från grinden längst i söder på den ursprungliga norra nya kyrkogården fortsätter också rakt genom kyrkogårdsdelen, mellan kvarteren G och H. I övrigt är alla gångar av grus.

Minneslund

En minneslund finns mitt i Kv G. Denna avviker helt från den minneslund som finns på gravkartan. Den består av en rektangulär stensättning av trädgårdsplattor med sockertoppsgranar i vardera hörnen. I N och S sittbänkar av vitmålat gjutjärn.

Gravårdstyper

Samtliga gravvårdar tillhör moderna typer (1978 och framåt). Två avancerade och ett enkelt järnkors är det enda som bryter av den tämligen ensartade karaktären.

”Nya kyrkogården” – Södra halvan, Kv O - T

Kyrkogården söder om vägen invigdes 1902 och innebar en utvidgning om närmare 50% av den förutvarande. Samtidigt uppfördes ett gravkapell. Gångarna är organiserade i ett likadant kors som i den norra delen, med den skillnaden att utrymmet här gör kvarteren rektangulära istället för kvadratiska.

Allmän karaktär

Södra delen har en utpräglad stadskyrkogårdskaraktär. Till karaktären bidrar inte minst gravkapellet från 1902 och de kvarstående höga bautastenarna och stenramsgravarna från samma tid.

Förändringarna från 1950- talet är mindre uttalade på denna del även om större delen av de ursprungliga gravstenarna ersatts. Kvarteren S och T saknar helt äldre gravstenar. I mitten av kvarter T finns den gamla urnelunden som helt satts igen med små gravstenar från 1980 och framåt.

Omgärdning

Kvarteret begränsas av en tujahäck vars höjd varierar mellan 0,5 m i väst, 0,8 m i norr, 1,4 m i öst och i syd.

Ingångar

Huvudingången ligger i norr och består av en inbuktning i tujahäcken med en grind längst in. Grinden är placerad mellan två fyrsidiga huggna granitpollare. Grinden är en pargrind av gjutjärn. Överliggaren bildar en båge med lägsta punkten i mitten. Den är toppad av urnor av järn. Själva grinden är ornerad med blad och kryssornament. Den är en direkt kopia av huvudgrinden i den södra nya kyrkogården.

I nordöst finns en mindre öppning i tujahäcken ut till trottoaren.

Vegetation

Förutom den omgivande tujahäcken i omgärdningen finns i kvarter O endast en kortare oxbärshäck (ca 0,7 m hög) mellan gravarna och vattenkran/vattenkanneuppställningsplatsen direkt öster om huvudingången.

I kvarter P finns innanför den yttersta gravraden i syd och nord en ca 1 m hög tujahäck. I öst finns på samma sätt en ca 0,8 m hög tuja. I väst finns en rad av 15 spetsklippta tujabuskar innanför den yttersta gravraden. Mellan gravraderna i kvarterets inre finns fyra nordsydligt löpande ca 0,3 m höga ligusterhäckar.

I kvarter R finns innanför det yttersta varvet gravar i alla riktningar en ca 0,8 m hög tujahäck. På ömse sidor en gravvård i kvarterets mitt finns flankerande sockertoppsgravar.

I kvarter S finns innanför det yttersta varvet gravar i syd och nord en ca 0,8 m hög tujahäck. Denna har en kortare fortsättning i N-S riktning längst i öster. Mitt genom kvarteret löper också en 0,3 m hög ligusterhäck.

I kvarter T finns innanför det yttersta varvet gravar (2 rader gravar i väster) rader med ca 2,5 m höga formklippta tujabuskar. I väst 6 st, i norr 7 st och mot syd 8 st. Mot öst står två rader av ca 1,1 m höga formklippta tujor (7 + 12 st). Mitt i kvarteret finns två sockertoppsgranar och en cirkelrund plantering med blommor.

Gångsystem

Liksom i norra delen bildar gångarna ett kors, här med gravkapellet i mitten. Dessutom finns en kringgående gång. Gången mellan kapellet och huvudgrinden är asfalterad, övriga består av naturgrus.

Kvarter S från väster. I denna del finns endast gravvårdar från 1950 och framåt.

Gravvårdstyper

Kyrkogårdsdelen är anlagd 1902. Statusplaceringarna på gravar har varit främst utanför de kringgående grusgångarna och i utsidorna av de rektangulära kvarteren. Här står ett relativt stort antal av höga bautastenar, grusgravar och andra statusmarkerande former kvar. Större delen av dessa är dock borttagna och ersatta under 1950-talet.

Ett stort antal gravstenar har titlar som visar på hantverk och handel med staden som bas.

Ett flertal höga bautastenar är resta över borgmästare och rådmän och liknande.

Minneslund

Den inre delen av kvarter T har tidigare varit urnelund. Där har numera ett hundratal likformiga gravstenar uppställts.

Byggnader

Mitt i kvarteret finns gravkapellet, byggt 1902. Detta är medeltidsinspirerat med kor och långhus i rött tegel och brant svart falsat plåttak. Kapellet har spetsbågiga fönster och imiterade strävpelare. Mot norr finns en hög dubbelpart med smidesbeslag. Ovanför porten finns en blindering och ett kors.

Övrigt

-

Minneslunden

Stora minneslunden är anlagd 1994 i området direkt väster om södra kyrkogårdshalvan och har behållit en gles skogskaraktär. I väster finns en mindre parkeringsplats samt en enskild grusväg. I norr begränsas området av Vadstenavägen. I öster finns södra kyrkogårdshalvan och i söder skogen kring Väderkvarnsbacken.

Själva minneslundsarrangemanget utgörs av en rondellanläggning i södra delen av lunden. Denna består av en cirkelrund gräsmatta som omges av en gång av satt gatsten. Utanför denna finns ytterligare en gräsmatta och en begränsande tujahäck. I sydväst ersätts häcken med en 1,1 m hög mur av kallmurad röd granit. I muren finns ett flertal fästen av järn för uppsättande av blommor. Framför muren finns en mindre rondell som också skär in i huvudrondellen. I denna finns en fontän och ett blomsterarrangemang. In mot gräsmattan finns två arrangemang av staplade vaser för blommor.

Kring det hela står smidda gatlyktor och sittbänkar.

Allmän karaktär

Minneslunden har en blandad karaktär. Dels av ren minneslund med en rundel och en mur för blomsterarrangemang. Dels gles skogskaraktär. Längst i norr finns rundlar med plats för mindre gravstenar och en mer omfattande gräsmatta. Den 2001 invigda klockstapeln är också karaktärsgivande.

Omgärdning

I väster, norr och söder omges lunden av ett vitmålat, 1,6 m högt trästaket med tät placerade ribbor. I öster begränsas området av tujahäcken kring södra kyrkogårdsdelen.

Ingångar

I väster och nordöst finns två likadana vitmålade pargrindar i trä med enkel ribbdekor och smidda beslag.

Vegetation

Gränsen mot södra kyrkogårdsdelen utgörs av en 0,8 m hög tujahäck.

Inne i själva minneslundan växer en gles blandskog bestående av 19 björkar varav de flesta är ganska unga och placerade huvudsakligen i utkanterna av området, 19 lite äldre tallar huvudsakligen i mitten av området. Dessa kompletteras med 3 lönnar längst i söder och två lindar. Dessutom finns 5 spridda häggbuskar inom området.

Kring huvudrondellen finns en 0,6 m hög tujahäck.

Minneslundan. Den låga tujahäcken skiljer lunden från södra kyrkogårdsdelen. Mitt i bild klockstapeln och längst bort rondellen och muren med besökare.

Gångsystem

Mellan grindarna löper en smal gång av rött naturgrus med kanter satta av huggen gatsten. Vägen fortsätter från västra grinden fram till huvudrondellen som omger en cirkelrund gräsmatta i lundens södra del. Denna omges av en cirkelrund gång med likaledes med gatsten satt kant.

Byggnader

I västra delen av lunden står en klockstapel uppförd 2001. Denna är av samma typ som stapeln vid Åtvids gamla kyrka. Den är uppförd i tjärat trä och har ett tak av spån.

Gravvårdstyper

Längst i norr finns två rundlar med blomsterarrangemang i mitten. Inne i dessa rundlar finns plats för mindre gravstenar. Bara den ena är påbörjad, här ligger sju mindre gravstenar daterade från 2000 –2002.

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning (samlad bedömning för hela kyrkogården)

Skänninge nya kyrkogård med gravkapell, murar, grindar och rest av trädkrans bildar en väl sammanhållen miljö med mycket höga kulturhistoriska värden.

Kyrkogården/begravningsplatsen (här används benämningen kyrkogård) är ett exempel på de kyrkogårdar som nyanlades under början av 1800-talet när bl a hälsoaspekter medförde att nya kyrkogårdar anlades utanför städerna. Den första nya begravningsplatsen anlades dock i nuvarande Hembygdsparken väster om staden. Det visade sig vara ett vattensjukt område och var bara i bruk för begravingar i knappt 40 år. Därefter anlades den nuvarande kyrkogården ytterligare längre väster om staden omkring 1850. Den södra delen anlades 1902.

Gravkapellet från 1902 har mycket höga kulturhistoriska värden. Det är uppfört i nygotik med tegelfasader och strävpelare. Många kyrkliga byggnader som uppfördes under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal uppfördes i tegel i nygotik, enligt tidens sätt att se på de medeltida arkitekturstilarna. Gravkapell har uppförts på många av länets kyrkogårdar, framför allt under 1900-talet. Gravkapellet på Skänninge nya kyrkogård är mycket representativt för de mer påkostade gravkapell som uppfördes på stadskyrkogårdarna.

Stora delar av kyrkogårdens nuvarande karaktär härrör från en omläggning på 1950-talet. Bl a har troligen delar av häcksystemet av tuja på södra delen tillkommit. Omläggningen är något mindre framträdande på den södra delen.

På den äldre norra delen, kvarter A-E, omgärdas kyrkogården på ett traditionellt sätt med en stenmur och här finns även rester av en inre trädkrans. Träden i trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt på landsortskyrkogårdarna och de mindre stadskyrkogårdarna framför allt under 1800-talet.

Huvudgrindarna till den norra och den södra delen är likadana och hjälper till att binda samman de olika delarna.

På både den norra och den södra delen finns ett korsformat gångsystem, mestadels grusbelagt, samt en grusgång som löper runt kyrkogården. Gångsystemet är viktigt för att kyrkogårdens struktur ska vara tydlig (se nedan).

Både på kyrkogårdens södra del och norra delens äldre parti, kvarter A-E, finns en tydlig struktur med en rad gravar invid kyrkogårdens omgärdning. Dessutom finns ett varv med gravar, ofta mer påkostade, i kvarterens ytterkanter och rader med enklare gravar inne i kvarteren. Denna typ av struktur har tidigare varit vanlig på länets kyrkogårdar. De enklare gravarna inne i kvarteren har ofta varit s k linjegravar. På Skänninge nya kyrkogård är det speciellt synligt i kvarter B, stadsförsamlingens område. Systemet med linjegravar växer fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravingarna skedde på linje varefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt ”statuskillnad” men under 1800-talet övergick det till att blir en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Det är av vikt

att bevara linjegravvårdar så att man kan följa ordningen på gravläggningarna. Gravvårdarna är oftast mycket enkla

Enligt en tidningsartikel från 1956 fanns tidigare järnstaket kring många gravar, men de flesta togs bort vid omläggningen. De staket som ännu finns kvar har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. De få kvarvarande staketen är dels av järnsmide och dels gjutjärn. Framför allt från andra delen av 1800-talet blir det vanligt med omgärdning av gravar. Järnstaket är en mer påkostad omgärdning av t ex köpta gravplatser. Andra exempel på omgärdning är pollare med kätting, häckar och stenramar. Stenramar verkar ha blivit vanligare från 1920-talet. Till de omgärdade gravarna hör en grustäckt yta. De omgärdade gravar som finns kvar på kyrkogården i Skänninge har ett mycket högt kulturhistoriskt värde då de representerar ett gravskick som tidigare varit vanligt.

Enskilda gravvårdar kan ha ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Det kan gälla ålderdomliga gravvårdar, gravvårdar med person- eller lokalhistoriskt värde eller gravvårdar av en speciell typ eller hantverksmässigt utförande. På Skänninge nya kyrkogård finns ett antal gravvårdar från andra delen av 1800-talet och tidigt 1900-tal. De representerar de äldsta gravarna på kyrkogården. Bland gravvårdar av en speciell typ kan flera höga skulpturstenar nämnas. Titlar på gravvårdar säger mycket om en trakts näringsliv. Ett stort antal gravvårdar har titlar som visar på hantverk och handel med staden som bas. Här finns även bl a rådman och borgmästare. Titlar som lantbrukare och hemmansägare visar på den omgivande landsbygden. När kyrkogården anlades omkring 1850 tillhörde den östra delen av den ursprungliga anläggningen Allhelgona församling.

I den norra delen, kvarter A-E, betonar rygghäckarna den strikta indelningen i de flesta kvarters inre delar. I den södra delen har tujahäckarna i form av omgärdning av kyrkogården, rygghäckar och formklippta tuja en stor betydelse för hela karaktären. Delar av häcksystemet härstammar troligen från 1950-talets omläggning men är inte avvikande för karaktären av stadskyrkogård.

Kvarter F-H

Norr om den äldsta delen finns en senare utvidgning från 1970-talet. Området är inte helt utnyttjat. Det har idag en öppen karaktär präglad av strikta rader och rygghäckar. Även här finns enskilda gravvårdar av kulturhistoriskt intresse, bl a genom olika titlar som är angivna på vårdarna. Här finns också några kors i järnsmide.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Kvarter A Gravplats nr A 1 - 125

Kyrkogården norr om vägen är delad i fyra lika stora kvadrater (Kvarter A-D) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som befinner sig utanför denna kallas kvarter E. Kvarter A utgör den SV av fyrkanterna. Gravarna har nummer A 1–215.

Allmän karaktär

Geometriskt indelat kvarter helt dominerat av yngre gravstenar. Enstaka äldre bevarade.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas av den kringgående grusgången i syd och väst och av huvudgrusgången i öst och norr.

Ingångar

-

Vegetation

Kring hela fyrkanten finns en ca 0,6 m hög tujahäck som lämnar den yttersta gravraden utanför. Häcken är bitvis gles och outvecklad. I den innersta fyrkanten finns tre östvästliga häcksystem. Från söder en 0,2 m hög liguster, en 0,6 m hög liguster och slutligen en 0,4 m hög häck av samma sort.

Kvar står också två höga lönnar i väst. De utgör resterna efter en trädkrans som är markerad på gravkartan.

Gångsystem

Kvarteret omges på alla sidor av grusgång. Inne i kvarteret finns en kringgående grusgång kring den innersta fyrkanten. Anslutning mellan denna och huvudgrusgången finns i SV.

Gravvårdstyper

Kvarterets utkanter har förmodligen ursprungligen präglats av statusgravar och höga vårdar. Av dessa finns idag endast ett fåtal kvar. Två större grusgravar finns bevarade, den ena med 5 gravstenar och den andra med ett smidesjärnsstaket runt. I övrigt finns endast yngre breda gravvårdar. Kvarterets inre är helt präglat av dessa. Tidsinnehåll 1886–1999. Huvuddelen av gravvårdarna från 1960-tal och framåt.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Högt kulturhistoriskt värde i enskilda stenar.

Kvarter B Gravplats nr B 1 - 302

Kyrkogården norr om vägen är delad i fyra lika stora kvadrater (Kvarter A-D) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som befinner sig utanför denna kallas kvarter E. Kvarter B utgör den NV av fyrkanterna. Gravarna har nummer B 1–302.

Allmän karaktär

Geometriskt indelat kvarter helt dominerat av yngre gravstenar. Karaktär av de höga lönnarna som ännu står. Enstaka äldre monumentala gravar bevarade. Annars endast yngre vårdar. Plats för den allmänna linjen, vilket fortfarande präglar kvarteret trots att en hel del stenar tagits bort.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas av den kringgående grusgången och gången kring kyrkan.

Ingångar

Kvarteret ligger mitt på kyrkogården.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas av den kringgående grusgången i nord och väst och av huvudgrusgången i öst och syd.

Ingångar

-

Vegetation

Kring hela fyrkanten finns en hög tujahäck som lämnar den yttersta gravraden utanför. Häcken är ung och relativt ojämn och gles, ca 0,2- 0,5 m hög. Mitt genom kvarteret löper en nyplanterad ligusterhäck i N-S riktning. Den är ca 0,3 m hög och ännu gles.

Kvar står också två höga lönnar i väster som utgör resterna efter en trädkrans som är markerad på gravkartan.

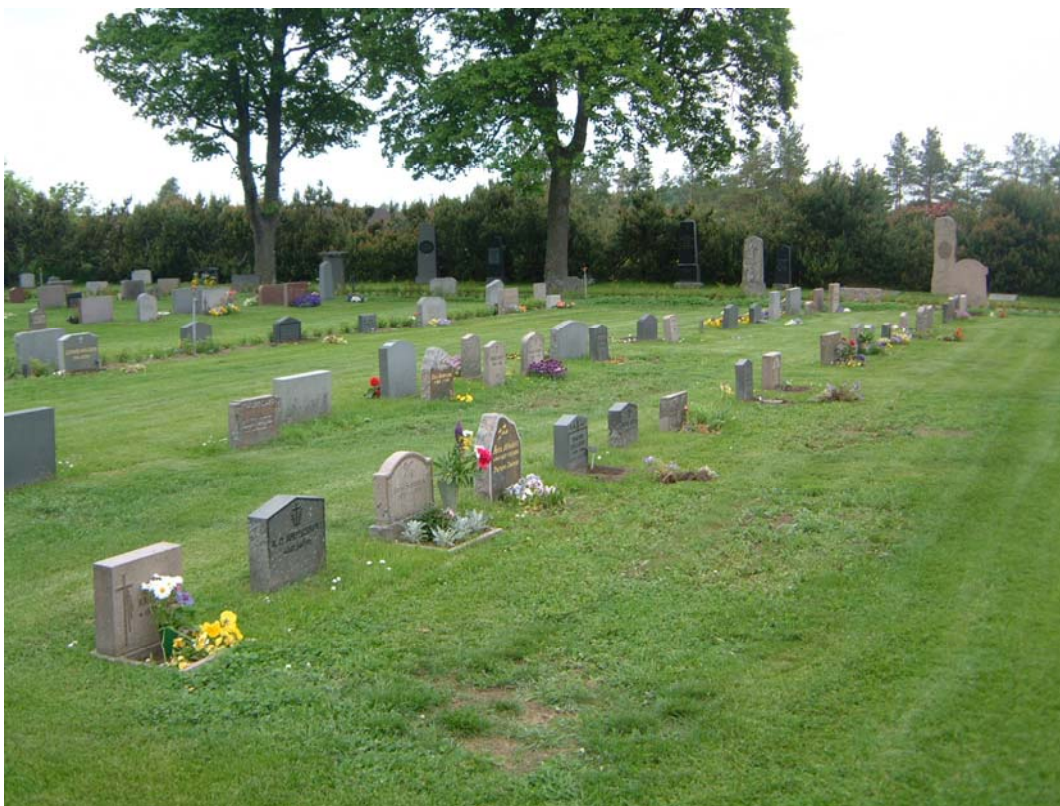
Gångsystem

Kvarteret omges på alla sidor av grusgång. Inne i kvarteret finns endast gräsgångar.

Gravvårdstyper

I utkanten av kvarteret finns några äldre gravstenar från sent 1800-tal-ca 1940 bevarade, några över flera medlemmar i samma släkt som familjen Schenström längst i NV och familjen Nordén i västra utkanten. Udda inslag är ett ungt järnkors genombrutet med ett antal förnamn i relief och en liten träbräda med en metallplatta med namnet.

Inne i kvarterets östligaste del har stora delar av den allmänna linjen bevarats. De två östligaste raderna består nästan uteslutande av linjegravstenar i tidsordning från tiden 1957–1961. Längre åt väster finns ytterligare exempel på linjegravstenar från tiden tillbaka till ca 1935.

Kvarter B, den bevarade delen av stadsförsamlingens allmänna linje

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Högt kulturhistoriskt värde i enskilda stenar. Högt värde i den bevarade delen av allmänna linjen.

Kvarter C Gravplats nr C 1 - 275

Kyrkogården norr om vägen är delad i fyra lika stora kvadrater (Kvarter A- D) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som befinner sig utanför denna kallas kvarter E. Kvarter C utgör den NÖ av fyrkanterna. Gravarna har nummer C 1–275.

Allmän karaktär

Geometriskt indelat kvarter helt dominerat av yngre gravstenar. Karaktär av de höga lönnarna som ännu står. Enstaka äldre monumentala gravar bevarade. Annars endast yngre vårdar.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas av den kringgående grusgången i nord och öst och av huvudgrusgången i väst och syd.

Ingångar:

-

Vegetation:

Kring hela fyrkanten finns en hög tujahäck som lämnar den yttersta gravraden utanför. Häcken är ca 0,5 m hög och har öppningar i SÖ och SV. I det inre av kvarteret finns system av 5 nordsydligt löpande häckar. Från öst räknat en ca 0,6 m hög oxbär, en 0,6 m hög oxbär, 2 st ca 0,6 m höga ölandstokar och slutligen en ca 0,7 m hög oxbärshäck. Sistnämnda är delvis nedklippt, gles och i dåligt skick.

Kvar står också två höga lönnar, en i väst respektive en i öst och utgör resterna efter en trädkrans som är markerad på gravkartan.

Gångsystem

Kvarteret omges på alla sidor av grusgång. Inne i kvarteret finns endast gräsgångar.

Gravvårdstyper

I utkanten av kvarteret finns flera äldre gravstenar från sent 1800-tal-ca 1940 bevarade. Av dessa finns 2 större monument i form av stenramsgravar med flera gravstenar vardera. En av dessa har smidesjärnsstaket.

Inne i kvarteret finns nästan uteslutande unga titellösa breda vårdar med tyngdpunkt kring 1960–2002, endast enstaka äldre kvarstår.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Högt kulturhistoriskt värde i enskilda stenar.

Kvarter D Gravplats nr D 1 - 239

Kyrkogården norr om vägen är delad i fyra likstora kvadrater (Kvarter A- D) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som befinner sig utanför denna kallas kvarter E. Kvarter D utgör den SÖ av fyrkanterna. Det omfattar gravplatserna D 1 –239.

Allmän karaktär

Geometriskt indelat kvarter helt dominerat av yngre gravstenar. Endast enstaka äldre vårdar bevarade

Omgärdning:

Kvarteret omgärdas av den kringgående grusgången i syd och öst och av huvudgrusgången i väst och nord.

Ingångar:

-

Vegetation:

Kring hela fyrkanten finns en hög tuijahäck som lämnar den yttersta gravraden utanför. Häcken är ca 0,5 m hög och har öppning för grusgång i SV och NÖ. Inne i kvarteret finns ett system av 3 st östvästligt löpande häckar. Från syd en ca 0,8 m hög liguster, en 0,7 m hög oxbär och en 0,6 m hög liguster.

Kvar av trädkransen är endast en större lönn i öster.

Gångsystem:

Kvarteret omges på alla sidor av grusgång. Innanför den kringgående tuijahäcken finns en inre kringgående gång av grus med ingångar i sydväst och nordöst. Inne i kvarteret mellan häckarna finns endast gräsgångar.

Gravvårdstyper:

I utkanten av kvarteret finns ett fåtal äldre gravstenar från sent 1800 tal- ca 1940 bevarade. Av dessa en vackert ornerad kalkstensvård som haft en thorvaldsenmedaljong fastsatt och ett par höga bautastenar från ca 1880 –1920.

Förutom dessa består hela det inre av kvarteret och den dominerande delen av den yttre delen av kvarteret nästan uteslutande av yngre breda låga vårdar från tiden ca 1950 – 2002. Majoriteten från ca 1960 –70.

Byggnader:

-

Övrigt:

-

Kulturhistorisk bedömning

Högt kulturhistoriskt värde i enskilda stenar.

Kvarter E Gravplats nr E 1 - 215

Kyrkogården norr om vägen är delad i fyra lika stora kvadrater (Kvarter A- D) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som befinner sig utanför denna kallas kvarter E. Kvarteret omfattar gravplatserna E 1–215.

Allmän karaktär

Kvarteret är uppenbarligen ett gammalt köpegravskvarter med hög status, karaktären som sådant lever delvis kvar i de bevarade äldre, påkostade vårdarna. Till största delen har dessa dock plockats bort från 1960- tal och framåt, varför karaktären till stora delar försvunnit.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas av den kringgående grusgången på insidan. På utsidan finns kyrkogårdsmuren och tallhäcken. Kyrkogårdsmuren är ca 0,5 –0,8 m hög och kallmurad av sprängd gråsten i 2 –3 skift. Insidan är släntad ned till kyrkogårdens nivå som är samma som den utanför. Häcken växer på insidan av muren och de klippta tallarna är ca 2 – 2,5 m höga.

Ingångar

Huvudingången ligger i söder och består av en inbuktning i muren med en grind längst in. Grinden är placerad mellan två firsidiga huggna granitpollare. Grinden är en pargrind av gjutjärn. Överliggaren bildar en båge med lägsta punkten i mitten. Den är toppad av urnor av järn. Själva grinden är ornerad med blad och kryssornament.

I SÖ finns en trappa över muren bestående av 7 trappsteg på insidan och 3 på utsidan. Enkla oornerade smidesjärnsräcken leder över på bägge sidor.

I N finns en ca 4 m bred öppning i kyrkogårdsmuren som leder in mot Kv F –H.

Vegetation

Förutom den omgivande tallhäcken i omgärdningen finns endast en kortare ligusterhäck (ca 0,5 m hög) mellan gravarna och vattenkran/vattenkannsuppställningsplatsen direkt väst om södra ingången.

Gångsystem

Den kringgående grusgången bildar gräns mot alla de övriga kvarteren. Dessutom finns en kortare plattgång från den kringgående grusgången fram till trappan i SÖ.

Gravvårdstyper

På kortare partier, särskilt i V, N och Ö står flera stora höga bautastensvårdar från sent 1800-tal kvar. Ett par kalkstensvårdar, den äldsta från 1848 finns också bevarade. I övrigt har de flesta äldre vårdarna bytts ut mot yngre från 1960 tal och framåt.

Övrigt

Vattenhämtningsanläggning och sokorgar finns vid ingångarna.

Kulturhistorisk bedömning

Högt och mycket högt kulturhistoriskt värde i enskilda vårdar. Högt värde i de vårdar som ännu ger statuskvarterskaraktär.

Kvarter F – H (eller Nya-Nya delen).

Se beskrivningen av kyrkogårdens huvuddelar ovan.

Kvarter O Gravplats nr O 1 - 157

Kyrkogården söder om vägen Skänninge-Vadstena är delad i fyra likstora rektanglar (Kvarter P-T) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som finns mellan denna och den omgärdande tujahäcken kallas kvarter O.

I väster finns den stora minneslundan och bortom denna en mindre parkering och öppen åkermark. I norr ligger landsvägen mellan Skänninge och Vadstena och på andra sidan denna ligger den norra halvan av nya kyrkogården. I öster och söder gränsar kyrkogårdsdelen mot skogsområdet kring Väderkvarnsbacken.

Allmän karaktär

Kvarteret är uppenbarligen ett gammalt köpegravskvarter med hög status, karaktären som sådant lever delvis kvar i de bevarade äldre, påkostade vårdarna. Till största delen har dessa dock plockats bort från 1960-tal och framåt, varför karaktären till stora delar försvunnit.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas av den kringgående grusgången på insidan. På utsidan finns en tujahäck vars höjd varierar mellan 0,8 m i norr, 1,4 m i öst och syd samt 0,5 m i väst.

Ingångar

Huvudingången ligger i norr och består av en inbuktning i tujahäcken med en grind längst in. Grinden är placerad mellan två firsidiga huggna granitpollare. Grinden är en pargrind av gjutjärn. Överbyggaren bildar en båge med lägsta punkten i mitten. Den är toppad av urnor av järn. Själva grinden är ornerad med blad och kryssornament. Den är en direkt kopia av huvudgrinden i den södra nya kyrkogården.

I nordöst finns en mindre öppning i tujahäcken ut till trottoaren.

Vegetation

Förutom den omgivande tujahäcken i omgärdningen finns endast en kortare oxbärshäck (ca 0,7 m hög) mellan gravarna och vattenkran/vattenkannsuppställningsplatsen direkt öster om huvudingången.

Gångsystem

Den kringgående grusgången bildar gräns mot alla de övriga kvarteren.

Gravårdstyper

Tidsinnehållet i kvarteret ligger mellan 1907 och 1998 och kvarteret verkar därför vara taget i bruk någon gång runt förra sekelskiftet. Av de ursprungliga gravvårdarna från denna tid finns bara ett fåtal kvar. Av dessa är 3 stenramsgravar, 3 mycket höga bautastenar och ett familjemonument med 4 stenar. Ett vackert utfört gjutjärnskors finns också. Av de stående vårdarna har de flesta rests omkring 1960 –1980.

Övrigt

Vattenhämtningsanläggning och sopkorgar finns vid ingången.

Kulturhistorisk bedömning

Högt och mycket högt kulturhistoriskt värde i enskilda vårdar. Högt värde i de vårdar som ännu ger statuskvarterskaraktär.

Kvarter P Gravplats nr P 1 - 170

Kyrkogården söder om vägen Skänninge-Vadstena är delad i fyra lika stora rektanglar (Kvarter P-T) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som befinner mellan denna och den omgärdande tujahäcken kallas kvarter O. Kvarter P utgör den NÖ inre rektangeln. Gravplats P-170.

Allmän karaktär

Karaktär av häcksystem och de enstaka bevarade äldre vårdarna. Främst den mycket höga bautastenen och den stora stenramsgraven.

Omgärdning

Den kringgående grusgången bildar gräns mot Kv O i nord och öst. Huvudgången (asfalt) från norra grinden in mot kapellet bildar gräns mot Kv T i väst. Den östra korsarmen av mittgrusgången bildar gräns mot Kv R i syd.

Ingångar

-

Vegetation

Innanför den yttersta gravraden i syd och nord finns en ca 1 m hög tujahäck. I öst finns på samma sätt en ca 0,8 m hög tuija. I väst finns en rad av 15 spetsklippta tuijabuskar innanför den yttersta gravraden. Mellan gravraderna i Kv inre finns 4 nordsydligt löpande ca 0,3 m höga ligusterhäckar.

Gångsystem

Den kringgående grusgången bildar gräns mot Kv O i nord och öst. Huvudgången (asfalt) från norra grinden in mot kapellet bildar gräns mot Kv T i väst. Den östra korsarmen av mittgrusgången bildar gräns mot Kv R i syd. Inne i kvarteret finns endast gräsgångar.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är resta mellan 1895 och 1996. Kvarteret verkar därför liksom övriga på denna del av kyrkogården att vara taget i bruk någon gång runt förra sekelskiftet. Av de ursprungliga gravvårdarna från denna tid finns bara ett fåtal kvar. Bland dessa ingår 1 gruslagd stenramsgrav med en hög bautasten som huvudvård och fyra bistenar inom en ram med granitpollare och järnkedja (denna är också kvarterets äldsta bevarade gravvård). Ytterligare en grus/stenramsgrav har smidesjärnsstaket. Två ytterligare stenramsgravar finns där grusytan blivit överväxt med gräs. En imponerande hög bautasten med porträttmedaljong är rest över Carl Lindberg. Övriga vårdar är låga breda stenar från 1960-talet och framåt.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Högt och mycket högt kulturhistoriskt värde i enskilda vårdar.

Kvarter R Gravplats nr R 1 - 104

Kyrkogården söder om vägen Skänninge-Vadstena är delad i fyra lika stora rektanglar (Kvarter P-T) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som befinner mellan denna och den omgärdande tujahäcken kallas kvarter O. Kvarter R utgör den SÖ inre rektangeln, SÖ om gravkapellet. Gravplats nr R 1–104.

Allmän karaktär

Karaktär av häcksystem och de enstaka bevarade äldre vårdarna. Främst den mycket höga bautastenen och de stora stenramsgravarna.

Omgärdning

Plattgången söder om gravkapellet bildar gräns mot Kv S i V. Den östra korsgrusgången bildar gräns mot Kv P i norr. Den kringgående grusgången bildar gräns mot Kv O i öst och syd.

Ingångar

-

Vegetation

Innanför det yttersta varvet gravar i alla riktningar finns en ca 0,8 m hög tujahäck. På ömse sidor en gravvård i kvarterets mitt finns flankerande sockertoppsgravar.

Gångsystem

Plattgången söder om gravkapellet bildar gräns mot Kv S i V. Den östra korsgrusgången bildar gräns mot Kv P i norr. Den kringgående grusgången bildar gräns mot Kv O i öst och syd. Inne i kvarteret finns endast gräsgångar.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är resta mellan 1906 och 2001. Kvarteret verkar därför liksom övriga på denna del av kyrkogården att vara taget i bruk någon gång runt förra sekelskiftet. Av de ursprungliga gravvårdarna från denna tid finns 15 st kvar, övriga är utbytta mellan 1960 och 2001. Bland de äldre gravvårdarna ingår 3 bevarade gruslagda stenramsgravar i kvarterets inre och en hög imponerande bautasten i kvarterets NÖ utkant. Två granitkors finns i Kv västra del. Övriga vårdar är låga breda stenar från 1960-talet och framåt.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Högt och mycket högt kulturhistoriskt värde i enskilda vårdar.

Kvarter S Gravplats nr S 1 - 114

Kyrkogården söder om vägen Skänninge-Vadstena är delad i fyra lika stora rektanglar (Kvarter P - T) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som befinner mellan denna och den omgärdande tujahäcken kallas kvarter O. Kvarter S utgör den SV inre rektangeln, SV om gravkapellet. Gravplats nr S 1-114.

Allmän karaktär

Karaktär av häcksystem och yngre breda vårdar.

Omgärdning

Den kringgående grusgången bildar gräns mot Kv O i väst och syd. Plattgången söder om gravkapellet bildar gräns mot Kv R i öst. Den västra korsgrusgången bildar gräns mot Kv T i norr.

Ingångar

-

Vegetation

Innanför det yttersta varvet gravar i syd och nord finns en ca 0,8 m hög tujahäck. Denna har en kortare fortsättning i N-S riktning längst i öster. Mitt genom kvarteret löper också en 0,3 m hög ligusterhäck.

Gångsystem

Den kringgående grusgången bildar gräns mot Kv O i väst och syd. Plattgången söder om gravkapellet bildar gräns mot Kv R i öst. Den västra korsgrusgången bildar gräns mot Kv T i norr. Inne i kvarteret finns endast gräsgångar.

Gravårdstyper

Inne i kvarteret finns endast två vårdar bevarade från ett äldre skede. Båda resta på 1920-talet. Alla övriga stenar är låga breda vårdar från 1960-talet fram till 2003.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Högt värde i någon enstaka gravvård.

Kvarter T Gravplats nr T 1 – 64 samt 100 onummerade vårdar i urnelunden

Kyrkogården söder om vägen Skänninge-Vadstena är delad i fyra lika stora rektanglar (Kvarter P-T) av den korsformade breda huvudgrusgången. Dessutom finns en kringgående grusgång, den gravrad som finns mellan denna och den omgärdande tujahäcken kallas kvarter O. Kvarter T utgör den NV inre rektangeln, NV om gravkapellet. Gravplats T 1–64 dessutom 100 onummerade stenar i gamla urnelunden.

Allmän karaktär

Karaktär av systemen med klippta tujor. Karaktären av minneslund i kvarterets inre har bibehållits trots påfyllningen med gravstenar. Karaktär av yngre vårdar, de äldre bevarade är få.

Omgärdning

Den kringgående grusgången bildar gräns mot Kv O i väst och nord. Huvudgången, den asfalterade gången från huvudgrinden till gravkapellet utgör gräns mot kvarter P i öster. Den västra korsarmen av mittkorsgrusgången bildar gräns mot kvarter S i söder.

Ingångar:

-

Vegetation:

Innanför det yttersta varvet gravar (2 rader gravar i väster) står rader med ca 2,5 m höga formklippta tujabuskar. I väst 6 st, i norr 7 st och mot syd 8 st. Mot öst står två rader av ca 1,1 m höga formklippta tujor (7 + 12 st). Mitt i kvarteret finns två sockertoppsgranar och en cirkelrund plantering med blommor.

Gångsystem

Den kringgående grusgången bildar gräns mot Kv O i väst och nord. Huvudgången, den asfalterade gången från huvudgrinden till gravkapellet utgör gräns mot kvarter P i öster. Den västra korsarmen av mittkorsgrusgången bildar gräns mot kvarter S i söder. Inne i kvarteret endast gräsgångar.

Gravårdstyper

Ursprungligen och enligt gravkartan var bara de yttersta raderna gravar avsedda för gravstenar och gravplatser medan det innanför tujaradernas begränsningslinje fanns en urnlund. Sedan den nya stora minneslunden invigdes har också detta utrymme fyllts med gravstenar, alla med exakt samma dimensioner. Dessa saknar gravnumrering men har givits löpnummer i inventeringen. De 100 stenarna är satta i löpande åldersordning, den äldsta 1976 och den yngsta 2003.

Det yttre av kvarteret verkar i likhet med övriga kvarter i denna kyrkogårdsdel vara anlagt kring sekelskiftet 18 –1900. 10 gravvårdar från tiden 1926 –35 finns bevarade. Alla de övriga är ersatta och en stor majoritet i detta område är stenar från 1960 –2000.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Högt värde i enstaka gravvårdar och i den allmänna karaktären.

Källor:

- Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimiliutgåva 1993.
- Brate E. Östergötlands runinskrifter. Stockholm 1911.
- Claréus Carin. Odat. Samlingsrapport Carin Claréus undersökningar 1982 –1989.
- Juliusson Christian. 1992. Hembygdsparvens hemlighet. Mjölby kommuns hembygdsråds årsbok 1992.
- Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
- Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
- Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
- Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.
- Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
- Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919. Theorell A, Wästberg P, Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
- Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimiliutgåva 1993.
- Östergötlands läns museums topografiska arkiv.

Muntliga uppgifter: Björn Rydell, Skänninge turistbyrå.

www.lantmateriet.se.

<http://www.kulturarvostergotland.se/> Östgötabild.

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR AV KULTURHISTORISKT INTRESSE

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som av olika anledningar bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 ska föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande så som material, konstnärligt utförande eller till en person med person- eller lokalhistoriskt intresse. I inventeringen ingår i de flesta fall enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det trävårdar, smidda järnkors eller gravvårdar i kalksten från 1600-talet som är inställda i kyrkan, gravkapellet eller klockstapeln. Dessa har naturligtvis oftast ett mycket stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. Att gravnumren ofta börjar med "0" beror på att datorn ska kunna sortera materialet i rätt ordning. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer: "ÖLM 1, ÖLM 2 o s v".

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.